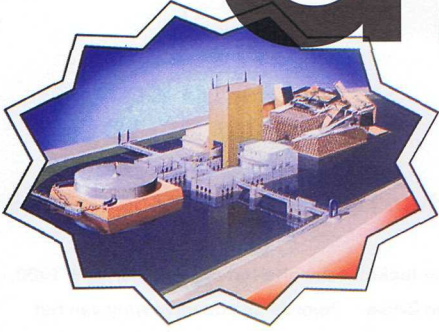

Philippe Starck onbetwiste Groningse

door Olof Koekebakker

Directeur Frans Haks wilde voor het nieuwe Groninger Museum de grenzen geslecht zien tussen kunst, design en architectuur. Hij benoemde Alessandro Mendini als opperstal-architect, die werd bijgestaan door drie architecten: Michele de Lucchi, Philippe Starck en (nadat Frank Stella was afgehaakt) Coop Himmelb(l)au. Olof Koekebakker reisde naar het Noorden waar het spraakmakende museum hem soms verraste, soms verbaasde en soms teleurstelde.

Groningen eyecatcher/Philippe Starck winner in interior design

For the new Groninger Museum, director Frans Haks wanted to see the boundaries between art, design and architecture leveled. He named Alessandro Mendini as architect-in-chief, to be assisted by three architects: Michele de Lucchi, Philippe Starck and (after Frank Stella dropped out) Coop Himmelb(l)au. Olof Koekebakker journeyed to the North, where the controversial museum sometimes surprised, sometimes astounded and sometimes disappointed him.

winnaar interieurontwerp blikvanger

→ Zelden zal een nieuw gebouw zo de aandacht hebben getrokken als het Groninger Museum. De meeste gebouwen - ook bijzondere - staan er plotseling. Pas later komt het proces van meningsvorming op gang. Zo niet bij het Groninger Museum. Daarover is voor en na de opening op 29 oktober al zo veel geschreven en gezegd, dat ook degenen die nog niet naar het noorden zijn gereisd, zich een voorlopig oordeel hebben kunnen vormen.

Als er één opvallende overeenkomst is in alle commentaren op het vrolijke museum-complex in het water voor het Groninger 'hoofdstation', dan is het dat niemand het resultaat categorisch verwerpt. Opvallend, omdat het een bouwwerk is dat alles in zich heeft om controversieel te zijn. In Nederland is het decoratieve bij voorbaat verdacht. En nu wordt een gebouw dat in zijn uiterlijke verschijningsvorm eigenlijk niet anders dan decoratief is, door vrijwel iedereen geaccepteerd - op z'n minst als een boeiende en unieke poging de architectuur nieuwe vitaliteit te geven.

De belangrijkste verklaring hiervoor is dat architect Alessandro Mendini de kunst van het decoreren tot in de finesses beheerst. Het is de kwaliteit ervan die de de-

coratie, zelfs op deze schaal, rechtvaardigt. Het museum slaagt in wat met de decoratie wordt beoogd: het roept primaire emoties en associaties op. Of die werking ook duurzaam zal zijn, is al door diverse critici betwijfeld; de tijd zal leren of de Groningers het museum op den duur in hun hart zullen sluiten, of dat zij met het verstrijken der jaren de vrolijkheid steeds opgelegder, en daardoor langzaam maar zeker onuitstaanbaar zullen gaan vinden.

architectuur als 'design' Wat directeur Frans Haks wilde, is in elk geval aan de buitenkant gelukt. De afstand tussen architectuur en design is er overbrugd. Dat was mogelijk omdat was voldaan aan een belangrijke voorwaarde: onder de gegeven omstandigheden kon het gebouw tot op grote hoogte worden opgevat als een vorm te geven object.

Doorgaans onderscheidt de architectuur zich niet alleen van het produkt-design door haar schaal. Het specifieke van een architectonische opgave zit hem niet in de laatste plaats in de relatie tussen binnen en buiten, en in de relatie van een gebouw met zijn directe omgeving. Die kwesties zijn in Groningen grotendeels omzeild. Het ge-

De drie verdiepingen hoge vide mist alles wat een vide tot een sensatie van ruimtelijkheid kan maken. De trap die benauwd langs de gebogen wand voert, wil de bezoeker weer zo vlug mogelijk uit de hoge lege ruimte weg hebben./ The three-story high wall lacks everything that can turn a void into a sensation of spaciousness. The stairs that cling closely to the curved wall, want to whisk the visitor out of the high, empty space as quickly as possible.

links: De entreehal is op z'n vriendelijkst gezegd heel gewoontjes. Voor zover Alessandro Mendini ook het interieur van het museum heeft ontworpen, komen alleen details tegemoet aan de hooggestemde verwachtingen: de wanden van de toiletten, de vloerbedekking in de vertrekken, de keuze van de lampen en de meubelen in het museumcafé./ left: To put it mildly, the entrance hall is entirely ordinary. To the extent that Mendini also designed the interior of the museum, it is only the details that meet the high expectations: the walls in the toilet, the floor covering in the rooms and the furniture in the museum cafe.

fotografie/photography Wim te Brake

bouw ligt als een eiland in het water, zodat het kon worden behandeld als een auto-noom element, een sculptuur bijna. Er moest weliswaar rekening worden gehouden met een historische omgeving, maar door het water heeft die relatie een veel abstracter en daardoor minder direct karakter. De vraag naar de relatie tussen binnen en buiten was nauwelijks aan de orde. Haks wenste geen daglicht in de zalen van het museum, zodat het gebouw voor het grootste deel raamloos kon blijven. Daar kon de architect zich dus beperken tot het maken van een blind omhulsel, als betrof het een vuilverbrandingsinstallatie of een schakelstation.

interieur Ook in het museum wilde Haks de grenzen geslecht zien tussen kunst, design en architectuur. Het exterieur was zeer geschikt voor een behandeling als een smakelijk designobject. De architectuur van een interieur laat zich in het algemeen moeilijker terugbrengen tot het toepassen van geraffineerde vormen, dessins en materialen. In het Groninger Museum blijkt dat de architectuur dan het onderspit dreigt te delven.

Binnen moeten er immers ruimten worden gemaakt en daar ligt niet Mendini's grootste kracht. Van origine mag hij architect zijn, zijn talent bewijst hij in het maken van dingen. Wie bij binnenkomst verwacht dat de vrolijke allure wordt voortgezet, komt dan ook bedrogen uit. De entreehal is op z'n vriendelijkst gezegd heel gewoontjes. Voor zover Mendini ook het interieur van het museum heeft ontworpen, komen alleen details tegemoet aan de hooggestemde verwachtingen: de wanden van de toiletten, de vloerbedekking in de vertrekken, de keuze van de lampen en de meubelen in het museumcafé. Maar met alleen details maak je geen architectuur. De mozaïek-wenteltrap die vanaf de entreehal afdaalt naar het museum kan daarvoor als het symbool dienen - als object zonder weerga, maar ruimtelijk gezien frustrereert de trap in zijn massiviteit elke relatie tussen boven en beneden.

Anders dan buiten kan binnen de decoratie het museum dus niet overeind houden. De pasteltinten in de gang die de museum-paviljoens met het centrale deel verbindt, geven de indruk van een hulpeloze poging om de route wat minder vervelend te maken. De ovale verbredingen leveren halfslachtige expositievertrekken op. En met de keuze voor de kleine, halfronde vensters is een kans gemist om het lopen onder de waterspiegel tot een enerverende sensatie te maken.

traditionele museumzalen Bij de verdeling van de tentoonstellingspaviljoens over de vier architecten, kreeg Mendini zelf de verdiepingen voor hedendaagse kunst en wisselende exposities toebedeeld. Qua

→

links: In de geheel gesloten vierkante ruimte van Michele de Lucchi staat een aantal losse structuren die elk het karakter hebben van een bouwwerk./ left: In the wholly closed, square space by Michele de Lucchi stand a number of separate structures which each have the character of a building.

links: Haks wenste geen daglicht in de zalen van het museum, zodat het gebouw voor het grootste deel raamloos kon blijven. Het museumcafé - ingericht met een enorme diversiteit aan meubilair - is een uitzondering, het is voor de bezoeker een van de weinige ruimtes van waaruit hij naar buiten kan kijken./left: Haks didn't want any daylight in the museum's galleries, which meant that, for the most part, the building could remain windowless. The museum café, fitted out with a great variety of furniture, is an exception. For the visitors, it is one of the few rooms from which they can see out.

‘Met details alleen maak je geen architectuur.’ / ‘You can’t make architecture with details alone.’

De pasteltinten in de gang die de museum paviljoens met het centrale deel verbinden, geven de indruk van een hulpeloze poging om de route wat minder vervelend te maken./ The pastel tints in the corridor which connects the museum pavilions with the central section gives the impression of a powerless attempt to make the trip somewhat less tedious.

De expositieruimte van het Weense architectenbureau Coop Himmelb(l)au was ten tijde van de opening nog niet ingericht. Er valt dus nog niet goed te zeggen of deze deconstructivistische chaos een adequate context zal zijn voor de oudere beeldende kunst die daar vanaf januari is te zien./ At the time of the opening, the exposition space by the Viennese architects Coop Himmelb(l)au was still not finished off. Thus it can't be said yet whether this deconstructionist chaos will be an adequate context for the older works of art that will be displayed there after January.

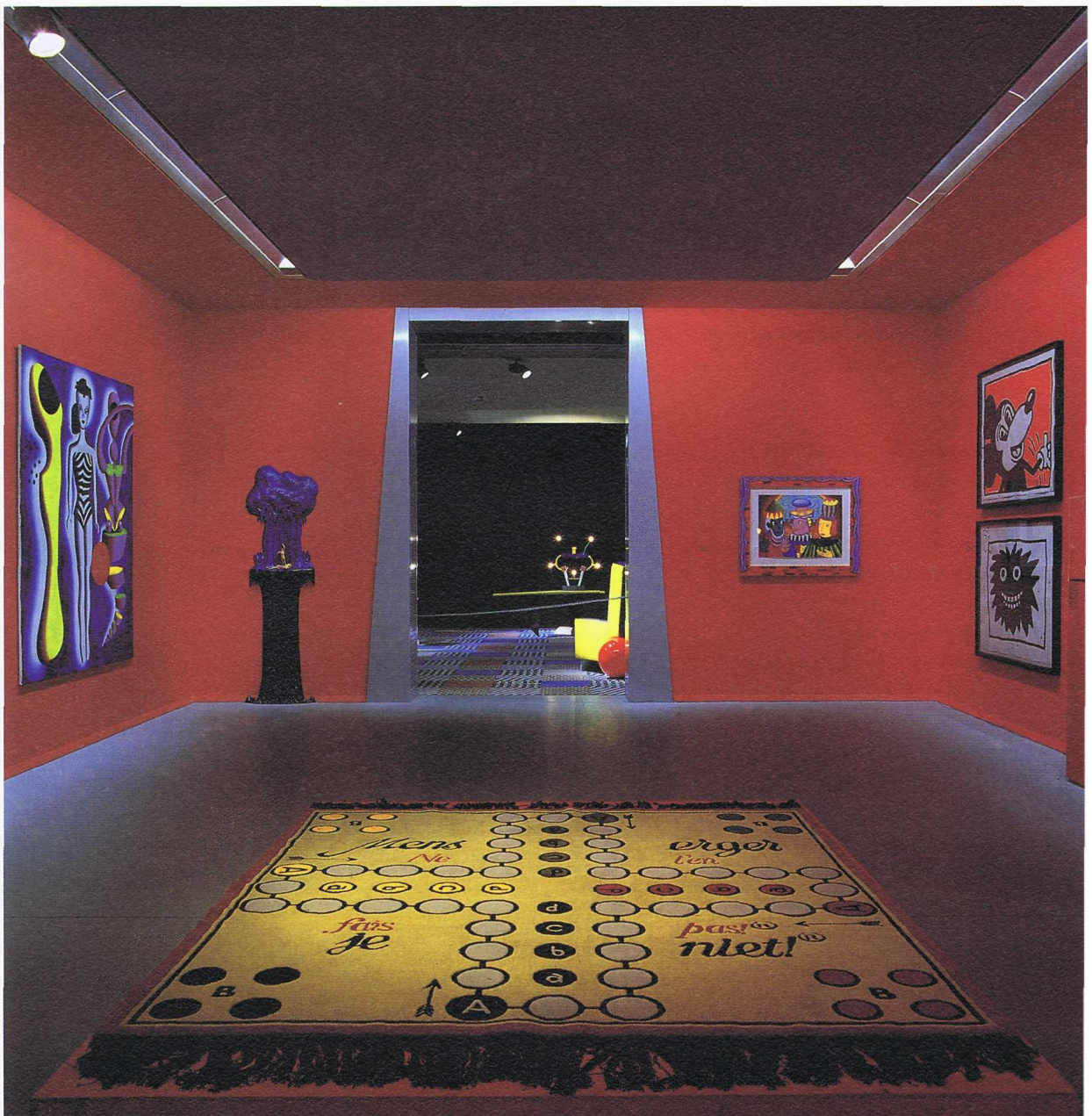

fotografie/photography Wim te Brake

Philippe Starck komt als onbetwiste winnaar van het interieurontwerp naar voren. Hij slaagt erin om met op het oog eenvoudige en sobere middelen de ruimte te betoveren. / Philippe Starck emerges as the undisputed winner for the interior design. He succeeds in enchanting the spaces through outwardly simple and austere means.

De expositieruimten van Mendini zijn het meest traditionele deel van het museum geworden. De - door Peter Struycken uitgekozen - kleuren drukken een stevig stempel op de sfeer en het karakter van de zalen. / Mendini's exhibition spaces have become the most traditional part of the museum. The colours, selected by Peter Struycken, place a heavy stamp on the atmosphere and character of the galleries.

fotografie/photography Wim te Brake

Van Mendini mocht het interieur niet wit worden, 'een zeer dominerende en agressieve kleur'. / Mendini didn't want the interior to be white,

'a very dominant and aggressive colour'.

indeling is het met een enfilade van opeenvolgende zalen het meest traditionele deel van het museum geworden. Daarmee kon dus weinig mis gaan, zij het dat de - door Peter Struycken uitgekozen - kleuren een stevig stempel drukken op de sfeer en het karakter van de zalen. Het mocht van Mendini nu eenmaal geen wit worden, 'een zeer dominerende en agressieve kleur', zoals hij parmantig liet optekenen in een interview in Vrij Nederland. Voor de kunst die er nu staat en hangt, vormen de kleuren van Struycken een passende entourage; maar het is de vraag hoe andere exposities zullen afsteken tegen deze roze, zachtgele, rode en groene wanden.

In het trappenhuis in dit oostelijk bouwdeel werkte Mendini niet met het houvast van zo'n traditioneel concept. Dat ging meteen verkeerd. De drie verdiepingen hoge vide mist alles wat een vide tot een sensatie van ruimtelijkheid kan maken. De trap die benauwd langs de gebogen wand voert, wil de bezoeker weer zo vlug mogelijk uit de hoge lege ruimte weg hebben. Links en rechts zetten stevige glazen wanden de vide ruw dicht en verhinderen een direct fysiek contact met de verdiepingen.

chaos Boven het Mendini-deel bevindt zich de deconstructivistische chaos van het Weense architectenbureau Coop Himmelb(l)au. Deze expositieruimte op de dakverdieping van het oostelijke paviljoen was ten tijde van de opening nog niet ingericht. Er valt dus nog niet goed te zeggen of het een adequate context zal zijn voor de oudere beeldende kunst die daar vanaf januari is te zien.

Tot degenen die hun hart vasthouden, behoort NRC Handelsblad-redacteur Max van Rooy, die de bijdrage van de Oostenrijkers omschreef als 'een pregnant voorbeeld van museumarchitectuur die zich in de aandacht zal gaan dringen op de plaats van de tentoongestelde kunst'. Maar dat zou wel eens mee kunnen vallen. Zelfs in lege toestand zorgen de zalen verrassenderwijze voor minder visueel spektakel - vooral vanwege de terughoudende, bruinrode kleur - dan de high-tech van een gemiddeld eigentijds NS-station. Niemand zal er het gevoel krijgen dat de boel op instorten staat; eng is het alleen in die paar hoekjes waar je door een stuk glazen vloer beneden op het water kunt kijken.

De illustraties beloven bovendien dat de bezoeker zich straks tussen min of meer traditionele panelen zal bewegen, zodat alleen een blik naar boven hem nog in verwarring zal kunnen brengen. Misschien zal de con-

clusie dan zelfs moeten luiden dat Coop Himmelb(l)au - dat naar eigen zeggen via een 'blind date' bij het museum betrokken raakte - in Groningen dusdanig is getemd, dat men juist de gelegenheid van een boeiende confrontatie voorbij heeft laten gaan.

archeologie De andere, westelijke vleugel van het Groninger Museum is uit het oogpunt van het interieurontwerp het interessantst. Op 'niveau 0' bevindt zich daar de afdeling voor archeologie en historie, ingericht volgens een ontwerp van Michele de Lucchi; erboven ligt het paviljoen voor kunstnijverheid van Philippe Starck.

De Lucchi heeft in de vierkante, geheel gesloten ruimte een aantal losse structuren neergezet, die zelf weer elk het karakter van een bouwwerk hebben. Het is al lang een beproefd middel om tentoonstellingen in te richten; De Lucchi bewijst in elk geval dat hij er een bijzondere sfeer mee kan maken waarin de objecten mooi tot hun recht komen. Het voor de hand liggende middel om de voorwerpen in een donkere omgeving met spotjes te belichten, geeft de zaal een gepaste geheimzinnigheid. Het is overigens aardig hoe De Lucchi met een ingenieus stelsel van ronde spiegeltjes op steeltjes per lichtspot wel vier of vijf verschillende voorwerpen weet te verlichten.

De Lucchi's bouwsels zijn vooral geslaagd als men er ook echt in kan, zoals rechts in de zaal het geval is. Voor de 'stijlkamers' links lenen zij zich minder goed. Daar kan de bezoeker er alleen via duistere routes omheen en tussendoor lopen, waarbij men ook nog wordt verrast door niet goed zichtbare op- en afstapjes. De terracotta kleur waarin de hele ruimte is gedrenkt, moet associaties oproepen met de Groningse kleibodem waaruit veel van de voorwerpen zijn opgegraven. Het sombere rood doet de feestelijkheid die het museum aan de buitenkant suggereert vlug vergeten.

vitrages De Lucchi's met baksteen beklede historische schatkamer dient als sokkel voor de aluminium trommel van het paviljoen voor kunstnijverheid. Hier mocht Philippe Starck zijn gang gaan, die in het Groninger Museum als de onbetwiste winnaar van het interieurontwerp naar voren komt. Het is opnieuw verbazingwekkend hoe een zo flamboyante man met zulke eenvoudige en sobere middelen een ruimte kan betoveren. Met witte vitrages die van plafond tot vloer hangen, heeft Starck afzonderlijke ruimten letterlijk afgeschermd. De vitrages volgen in een dubbele rij de cirkelvormen die worden beschreven

door de tl-buizen aan het plafond, zodat zij prachtig 'van binnen uit' worden verlicht. De cirkels zorgen ervoor dat het oneindige karakter van de ronde zaal nog eens wordt vermenigvuldigd.

In de ruimten tussen de vitrages staan objecten en losse vitrinekasten. Het glas van die laatste, die eveneens tot het plafond reiken, is aan de bovenzijde gezandstraald. Voor de schilderijen is er een lange, smalle vitrinekast ontworpen, waarvan de witte wieltjes aan één van de uiteinden enigszins gewild aandoen. Maar bij navraag blijken ze een functie te hebben: het paneel in de vitrine is er in zijn geheel uit te rijden, zodat er voor de grote glazen wanden geen storende scharnierconstructies nodig waren.

De meeste objecten zijn tentoongesteld in de oneindige vitrine langs de buitenwand. De ongenaakbaarheid van de cilindervorm is op een nauwelijks merkbare manier verzacht doordat de achterwand van de vitrines golvenderwijs iets naar voren en naar achteren helt. Bovendien heeft de wand - net als de vloer - een patroon van ondiepe inkepingen; ook die voorkomen dat de ruimte al te glad wordt, al doet het argument ervoor - een verwijzing naar het craquelé in aardewerk - nogal gezocht aan.

Het feit dat één gebouw zulke uiteenlopende conclusies mogelijk maakt, kan bij de opzet die Haks en Mendini voor ogen hadden geen verrassing zijn. Zij wilden immers per se een zo groot mogelijke diversiteit - een diversiteit die zich overigens ook uitstrekt tot het museale. Het Groninger Museum is tevens een verzameling van museum-concepten: met de traditionele, maar wel opvallend gekleurde zalen in het Mendini-deel, met het meer educatief gerichte paviljoen van De Lucchi en met de sacrale presentatie van Starck.

Dat het Mendini is gelukt die verscheidenheid op een aanvaardbare manier te realiseren, is echter een verdienste op zichzelf. De belangrijkste dienst die de opdrachtgever en de architect aan de architectuur hebben bewezen, is dat zij het hebben aangedurfd af te zien van het opleggen van een eenheid. Het resultaat bewijst dat dit kan en is daarom te beschouwen als een beloning van die durf. In zijn postmoderne verschijningsvorm kan het Groninger Museum in 1994 al lang niet meer als vooruitstrevend gelden. Maar als geslaagde poging om zulke uiteenlopende 'architecturen' bijeen te brengen, is het een - zij het onvolmaakt - manifest voor de toekomst.

